

ISSN 2091-5187

СЕРВИС

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ЖУРНАЛ

2023
2-сон

МУНДАРИЖА :

НАЗАРИЯ ВА МЕТОДОЛОГИЯ	
Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев, Фарход Ҳамидович Набиев Порахўрлик ва коррупциянинг хусусиятлари ва тараққийга таъсири	5
Шаҳобиддин Зиядуллаевич Ўрозов Темурийлар даври нақшбандия тарихати вакили Хожа Алоуддин Аттор ўғитлари ва унинг фалсафий моҳияти	10
Ҳасан Абдусаитович Рахимов Меҳмонхона хўжаликларида кўрсатиладиган хизматларнинг мазмуни билан боғлиқ назарий масалалари	15
Bekniyoz Baxtiyor o'g'li Suvonov Ho'jalik yurituvchi subyektlarda menhat sarfining iqtisodiy mohiyati va uning o'ziga xos xususiyatlari	18
ИННОВАЦИЯ ВА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ	
Фароғат Болтаевна Шакирова Инновацион иқтисодиётга трансформациялашув жараёнида айрим муаммолар ва уларни бартараф этишнинг аҳамияти	23
Азамат Абдукаримович Касимов Саноат ривожланишини эконометрик моделлар асосида тадқиқ қилишнинг ўзига хос хусусиятлари	28
Тухта Даминович Маматкулов Иқтисодиётни ривожлантириш ва рақамлаштиришда саноат 4.0 нинг аҳамияти	33
Dilafuz Saidbaxromovna Saidaxmedova Tadbirkorlik subyektlarining raqamli kompetensiyasini oshirish imkoniyatlari	39
Шаҳноза Сууюновна Рузиева Сунъий интеллект технологиялари ва уларнинг таълимни ривожлантиришдаги самараси	42
САНОАТ ВА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ	
Нилуфар Абдувахидовна Юлдашева Саноат корхоналарида инновацион ривожлантириш стратегиясини ишлаб чиқиш ва амалга оширишнинг концептуал асослари	47
Асроржон Ахроржон ўғли Илёсов Саноат маҳсулотлари экспортидаги асосий тенденциялар: миллий ва ҳудудий таҳлил	52
ХИЗМАТ КўРСАТИШ ВА СЕРВИС	
Шодиёр Абдихалилович Султонов Хизмат кўрсатиш соҳасида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ташкилий-иқтисодий механизмларини такомиллаштириш масалалари	56
Анвар Нематович Холиқулов Хизмат кўрсатиш корхоналарида сервис сифати ва маданиятини оширишга эришиш йўллари	62
Xurshidaxon Alisherovna Yegamberdiyeva O'zbekiston temir yo'llari sharoitida vagon parkini aniqlashda qo'shimcha omillarni hisobga olish	65
Асқар Ахрорович Сиддиқов Умумий овқатланиш корхоналарида инновацияларнинг таснифланиши	69

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Абдуллаев И.С., Рузметов Б. Худудий иқтисодий тизимни ривожланишини прогнозлашнинг комплекс сонли эконометрик моделлари. Монография. Тошкент “Lesson Press”, 2017. 14 бет.
2. Thomas R.L. Modern econometrics. - England.: Manchester Metropolitan University, 1998. - 211 p.
3. Алимов Р.Х. ва бошқ. Корхоналарда инвестициялардан самарали фойдаланиш жараёнларини эконометрик моделлаштириш. Ўқув қўлланма. Т.: “Fan va texnologiya”, 2014. 10 бет.
4. Гатауллин Р.А. Оценка эффективности производственного потенциала промышленного комплекса региона. Диссертация кандидата экономических наук. Ижевск, 2008г. -167 с.
5. Рўзметова Н., Файзиев Р., Ишназаров А., Нуруллаева Ш. Математик моделлаштириш. Ўқув қўлланма. –Т.:ТДИУ, 2013.
6. Берндт Э.Р. Практика эконометрики. Классика и современность. М.:Юнити-дана, 2005. — 378 с.
7. Бордовский Г.А., Кондратьев А.С., Чоудери А.Д. Физические основы математического моделирования: Учебное пособие для вузов. – М.: Издательский центр “Академия”, 2005. -3 с.
8. Шодиев Т.Ш. ва бошқ. Эконометрика. Ўқув қўлланма. –Т.:ТДИУ, 2007.

<p>А.Касимов</p> <p>Особенности исследований развития промышленности на основе эконометрических моделей</p> <p>Аннотация: в данной статье исследуются процессы исследования развития производственной сети на основе эконометрического моделирования и подробно объясняются этапы моделирования. Также были изучены факторы, влияющие на промышленное развитие, и разработана их взаимная интеграция. Кроме того, представлены критерии и принципы создания эконометрических моделей, а также полностью раскрыты возможности эконометрического моделирования.</p> <p>Ключевые слова: промышленность, эконометрическая модель, анализ, факторы, экономический рост, социально-экономическое развитие.</p>	<p>A.Kasimov</p> <p>Specific characteristics of industrial development research based on econometric models</p> <p>Abstract: In this article, research processes of industrial network development based on econometric modeling are studied and the stages of modeling are explained in detail. Also, factors affecting industrial development were studied and their mutual integration was developed. In addition, the criteria and principles for creating econometric models are presented, and the possibilities of econometric modeling are fully disclosed.</p> <p>Keywords: industry, econometric model, analysis, factors, economic growth, socio-economic development.</p>
--	---

Тухта Даминович Маматкулов – Термиз давлат университети ўқитувчиси

ИҚТИСОДИЁТНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ВА РАҚАМЛАШТИРИШДА САНОАТ 4.0 НИНГ АҲАМИЯТИ

Аннотация. Ушбу мақолада мамлакатнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишида саноат 4.0 нинг аҳамияти ва таъсири очиқ берилган. Иқтисодий ривожланиш, хусусан саноат тармоқларида инновация муҳитини ривожлантиришдаги мавжуд муаммолар чуқур ўрганилган. Иқтисодий фаолият турлари бўйича саноат маҳсулотларини ишлаб чиқариш ҳолати, унинг ялпи ички маҳсулот ва экспортдаги улуши ҳамда худудий саноат бўйича таҳлил амалга оширилган. Шунингдек, саноатни барқарор ривожлантириш бўйича истиқболли стратегияларни ишлаб чиқишда муҳим саналган йўналишлар таклиф этилган.

Калит сўзлар: саноат 4.0, рақамли иқтисодиёт, ижтимоий-иқтисодий ривожланиш, инновация, ишлаб чиқариш, технология.

Кириш. Бугунги COVID-19 глобал пандемияси нафақат Хитой иқтисодиёти, балки, глобал иқтисодиётга жиддий таъсир кўрсатди. Яъни, кўплаб давлатларда айрим йирик саноат корхоналари ва кичик бизнес субъектлари фаолиятини вақтинча тўхтатишга, кўплаб ходимлар масофадан ишлаш режимига ўтди. Бунда табиийки, маҳсулот ишлаб чиқариш ва меҳнатга ҳақ тўлаш миқдорларида камайиш тенденцияси кузатилди. Бу эса дунё бўйлаб товар айланмасининг қисқаришига ва сунъий инфляциянинг қисман ўсишига

олиб келди. Аммо, юқоридагилар глобал пандемия оқибатида ўрнатилган чекловларнинг иқтисодийга нисбатан салбий таъсири сифатида масаланинг бир томони ҳисобланади.

Иккинчи томондан эса мазкур пандемия ривожланган мамлакатлар қаторида кўплаб ривожланаётган мамлакатларда ҳам рақамлаштириш жараёнларининг жадаллашувига олиб келди. Хусусан, банк хизматлари, тўловлар, электрон савдо, хизматлар ва логистика соҳалари шулар жумласидандир.

Бошқача айтганда, рақамлаштириш жараёнлари суст бўлган мамлакатларда пандемия ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий жараёнлар ҳамда муносабатларни рақамлаштиришга бўлган эҳтиёж ва талабни оширишга олиб келиб, ушбу жараёнларни рақамлаштиришни тезлаштириш ва жадаллашувига олиб келди. Аммо, шуни аҳолида таъкидлаш лозимки, бирор бир жараённинг таркибий ўзгариши учун албатта қайсидир омиллар сабаб бўлади. Иқтисодийнинг, хусусан саноатни рақамлаштиришда рақамли технологиялар асосий восита ҳисобланади. Шунингдек, шу технологиялардан самарали фойдалана оладиган малакали персоналлар ва бошқа омилларнинг ўзаро интеграцияси асосида рақамли тизим ташкил этилади.

Демак, иқтисодий жараёнларни рақамлаштириш бир эмас, бир неча омиллар орқали амалга оширилади. Масаланинг яна бир муҳим жиҳати шундаки, янги рақамли технологиялар ва мос шароитларда жойлаштиришни ташкил этиш катта капиталларни талаб этади. Бундан ташқари, иқтисодийни рақамлаштириш, айниқса ишлаб чиқариш соҳасини рақамлаштириш янги инновацион қарашларни талаб этади.

Буларга мос равишда бугунги истеъмолчиларнинг талаблари ҳам индивидуаллашиб, ўзига хослик даражаси ошиб бормоқда. Бундай шароитда корхоналар бозордаги истеъмолчиларни эгаллаши учун фақат нарх дискриминациясидан эмас, балки ўз маҳсулотларининг нафтлиқ даражасини ошириш орқали амалга ошириш лозим бўлади.

Албатта, барқарор ва юқори даражада иқтисодий ўсишга эришишда мамлакатда иқтисодий сиёсат муҳим аҳамият касб этади. Президент Шавкат Мирзиёев томонидан олиб борилаётган иқтисодий сиёсат бунинг яққол далилидир. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги “2022-2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сон Фармони [1] ана шундай иқтисодий ислохотларни амалга оширишнинг ҳуқуқий асоси бўлиб хизмат қилмоқда.

Мазкур стратегияда белгилаб берилган вазифаларни, жумладан мамлакатнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишида саноат 4.0 нинг таъсирини баҳолаш ва уни янада ривожлантириш бўйича илмий асосланган таклифлар ишлаб чиқишни тақозо этади. Ўз навбатида буларнинг барчаси тадқиқот мавзусининг долзарблигини ифодалайди.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили. Michael Spence’s фикрича, рақамли технология иқтисодий фаровонликнинг кўп ўлчовларида, масалан, иқтисодий, соғлиқни сақлаш, таълим ва ҳоказоларда иштирок этишни қамраб олиши билан аҳамиятлидир [2].

Яъни, Д.А.Насимовнинг таъкидлашича, тўртинчи саноат инқилоби автоматлаштириш, компьютерлаштириш ва роботлаштириш билан биргаликда ахборот технологияларини ривожлантиришга асосланган бўлиб, техник, ҳамда ижтимоий-иқтисодий ўзгаришларга олиб келади [3].

А.А.Илёсовнинг фикрича, бу эса мамлакатнинг ижтимоий-иқтисодий натижаларни яхшилашга ёрдам беради, шунингдек инновациялар ва унумдорликни ошириш учун ҳаракатлантирувчи куч бўлиши мумкин [4].

Хитойлик олимлар Dan Ma ва Qing Zhулар фикрича, саноат тузилмаси таркибини рақамли технология инновацияси асосида такомиллаштириш аҳолини сифатли саноат маҳсулотлари билан таъминлаш имконини оширади [5].

Luyanda Dube Williams фикрича эса саноат 4.0 нинг ривожланиши бандлик даражасини 3 фоиз ва ялпи ички маҳсулотда саноатнинг улушини 5 фоизга оширишга олиб келмоқда [6]. Wenrong Panнинг таъкидлашича, саноат 4.0 нинг ривожланиши технологик ахборотда мавжуд бўлган минтақавий тўсиқларни кесиш ўтиш, халқаро ҳамкорлик дастурини ишга тушириш ва марказлаштирилмаган инфратузилмани қуриш учун замин яратади [7].

Бундан келиб чиқадики, саноат 4.0 иқтисодийда қўшимча қиймат яратишни ошириб-

гина қолмай, маҳсулот сифатининг ҳам яхшиланишига олиб келади. Реал сектор корхоналари ишлаб чиқариш жараёнларининг мобиллигини ва бозор талабига юқори даражада мослашувчанлигини таъминлайди.

Тадқиқот методологияси. Мазкур тадқиқотда қиёсий таҳлил, график тасвирлаш, эксперт баҳолаш, динамик қаторлар, аналитик таққослаш, мантиқий фиклаш ва гуруҳлаш усуллар кенг қўлланилган. Шунингдек, мазкур мавзуга оид хорижий ва маҳаллий олимларнинг тадқиқотлари таҳлил қилинган. Таҳлилларда расмий статистик маълумотлардан фойдаланилган.

Таҳлил ва натижалар. Ҳозирги вақтда рақамли иқтисодиётнинг жадал ривожланиши электрон савдо, тўлов, таълим, хизмат кўрсатиш, молиявий ва давлат хизматлари секторларда кузатилмоқда. Аммо, мамлакат иқтисодиётини рақамлаштиришда саноатга алоҳида эътибор қаратиши лозим. Чунки, ҳар бир мамлакатнинг иқтисодий мустақиллигини таъминлашда асосий тармоқ ва қўшимча қиймат яратишда энг юқори ўринда турувчи бу айнан саноатдир.

Таъкидлаш лозимки, бугунга қадар 4 та саноат инқилоби рўй берди: 1784 йил, 1870 йил, 1969 йил ва ҳозирги давр (1-расм).

Industry 1.0	Industry 2.0	Industry 3.0	Industry 4.0
<ul style="list-style-type: none"> •Биринчи саноат инқилоби механизация, буг кучи ва сув энергиясининг пайдо бўлиши билан тавсифланади. 	<ul style="list-style-type: none"> •Иккинчи саноат инқилоби электр энергиясидан фойдаланган ҳолда оммавий ишлаб чиқариш ва йиғиш линиялари атрофида айланди. 	<ul style="list-style-type: none"> •Учинчи саноат инқилоби электроника, ахборот технологиялари тизими ва автоматлаштириш билан боғлиқ ҳолда юзага келди. 	<ul style="list-style-type: none"> •Тўртинчи саноат инқилоби ишлаб чиқариш саноатидаги технология ва жараёнларда автоматлаштириш ва маълумотлар алмашинуви тенденцияси билан ифодаланади.

1-расм. Саноат инқилоблари таснифи¹

Айни даврда ривожланиб, тобора кенгайиб бораётган рақамли иқтисодиётни тўртинчи саноат инқилоби дея таъкидланмоқда. Гарчи, у одатда ўз-ўзидан саноат дастурлари сифатида таснифланмайдиган соҳалар билан боғлиқ бўлса-да. Масалан, ақли уй, ақли шаҳар, ақли ферма.

Саноат интернетининг асоси бу тизимларнинг интеграцияси ва реал вақт режимида мавжудлиги ҳамда корхона бўйлаб бошқарилишидир. Ушбу инновацион жараён рақамли ечимлар ва илғор технологиялар пайдо бўлиши туфайли амалга оширилди. Бунга куйидагиларни киритиш мумкин:

1. Саноат буюмлари интернет;
2. Катта маълумотлар;
3. Булутли технологиялар;
4. Ривожланган робототехника;
5. Интеграллашган виртуал тармоқлар.

Ушбу технологиялар қиймат ва таъминот занжири бўйлаб ўзаро боғлиқ компьютер дастурлари орқали турли хил тизимлар ва жараёнларни бирлаштириш орқали ишлаб чиқаришнинг рақамли ўзгаришини бошқаришга ёрдам беради.

Давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёев “Бугунги ўзгарувчан шароитда иқтисодиёт барқарорлигини таъминлашнинг энг самарали йўли бу – ички имкониятларни ишга солиш, импорт бўлаётган айрим маҳсулотларни ўзимизда ишлаб чиқариш ва саноатни янада ривожлантириш. Бу миллий иқтисодиётимизнинг устувор йўналиши бўлиши керак” деб таъкидлади.

Кейинги даврларда амалга оширилаётган иқтисодий ислохотлар натижасида мамлакатимиз иқтисодиёти, хусусан саноат маҳсулотларини ишлаб чиқариш ҳажми жадал ўсиб бормоқда. Хусусан, 2021 йилда республикада 134847 та (91152 таси саноат, 43695 таси

¹ Илмий манбаларни умумлаштириш асосида муаллифлар томонидан тузилган.

қурилиш) корхона ва ташкилотлар фаолият юритиб келмоқда. Бу кўрсаткич 2016 йилга нисбатан 71897 тага кўпайган. Иқтисодий тармоқларида фаолият кўрсатаётган жами корхона ва ташкилотларнинг қарийб 25,5 фоизини ташкил этади. Ушбу корхона ва ташкилотлар томонидан 2021 йилда 451633,9 млрд. сўм саноат маҳсулотлари ишлаб чиқарилган бўлиб, бу 2020 йилга нисбатан 108,4 фоизга ўсган.

Бунда тоғ-кон саноати ва очиқ конларни ишлаш саноатида 42863,2 млрд. сўм, ишлаб чиқарадиган саноатда 375028,7 млрд. сўм, электр, газ, буғ билан таъминлаш ва ҳавони кондициялаш тармоғида 30803,5 млрд. сўм, сув билан таъминлаш, канализация тизими, чиқиндиларни йиғиш ва утилизация қилиш тармоғида 2938,5 млрд. сўм маҳсулотлар ишлаб чиқарилган. Таҳлилларга кўра, тоғ-кон саноати ва очиқ конларни ишлаш саноатида маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажми 2016 йилга нисбатан 4,7 баравардан ошган бўлса, ишлаб чиқарадиган саноатда маҳсулот ҳажми 4,1 бараварга, электр, газ, буғ билан таъминлаш ва ҳавони кондициялаш тармоғида маҳсулот ҳажми 2,9 бараварга, сув билан таъминлаш, канализация тизими, чиқиндиларни йиғиш ва утилизация қилиш тармоғида 3,5 бараварга ошганлиги кузатилди (1-жадвал).

1-жадвал

Ўзбекистон Республикасида иқтисодий фаолият турлари бўйича саноат маҳсулотларини ишлаб чиқариш динамикаси¹, млрд. сўмда

Кўрсаткичлар	2016 й.	2017 й.	2018 й.	2019 й.	2020 й.	2021 й.
Тоғ-кон саноати ва очиқ конларни ишлаш	9031,5	15283,8	29087,9	43438,9	33106,9	42863,2
Ишлаб чиқарадиган саноат	91483,0	120686,9	189642,6	254860,9	305928,6	375028,7
Электр, газ, буғ билан таъминлаш ва ҳавони кондициялаш	10522,6	11656,0	14518,5	22014,7	27375,3	30803,5
Сув билан таъминлаш, канализация тизими, чиқиндиларни йиғиш ва утилизация қилиш	832,3	1189,3	2091,7	2221,2	2329,3	2938,5

Жаҳон тажрибасидан маълумки, қишлоқ хўжалигидан саноат ишлаб чиқаришига ўтиш, дастлаб XVIII асрда Англияда бошланган ҳамда кейинчалик дунёнинг барча ривожланган мамлакатларига тарқалган ва бу саноат инқилоби сифатида ифодаланади.

Албатта, бугунги кунда саноат ишлаб чиқаришига асосланган иқтисодийдан хизмат кўрсатиш соҳаси ривожланган иқтисодиётга ўтиш анча силлиқ кечди. Буни барча ривожланган мамлакатлар амалиёти кўрсатиб турибди. Аммо, бу жамиятда бандлик ва мамлакатлар иқтисодиётининг ривожланишида катта ўзгаришларга олиб келди.

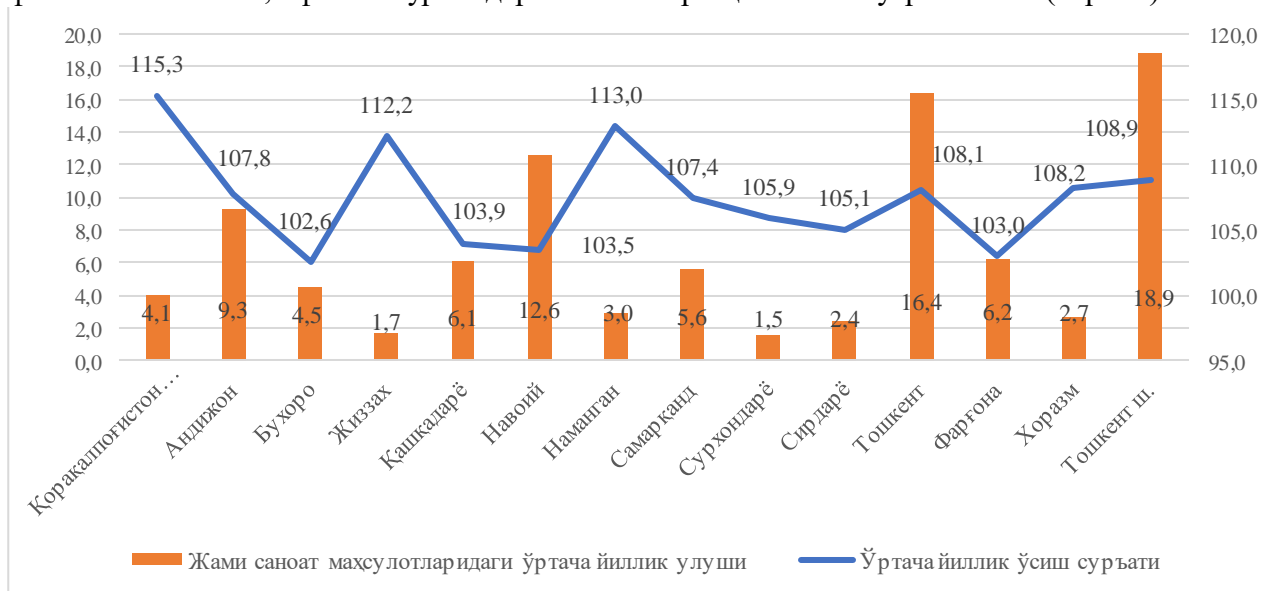
Зеро, жаҳон иқтисодиётида истеъмол ва ноистеъмол товарларининг учдан икки қисми айнан саноат тармоқларида ишлаб чиқарилади. Расмий статистик маълумотларга кўра, ривожланган мамлакатларда ЯИМнинг қарийб 47,8 фоизи ва жами бандликнинг 22,4 фоизи айнан саноат тармоқлари ҳиссасига тўғри келади [8]. Халқаро тажрибалар саноат ривожланиши мамлакатнинг ижтимоий-иқтисодий тараққий этиши, иқтисодий мустақилликка эришиши, аҳоли турмуш фаровонлигини таъминлаш ва бандлик муаммоларини бартараф этишда ҳам муҳим тармоқ эканлигини кўрсатмоқда.

Хусусан, 2021 йилда республика саноат тармоғида 3170,1 минг киши (1883,3 минг нафари саноатда ва 1286,8 минг нафари қурилишда) банд бўлиб, бу жами бандликнинг 23,4 фоизини ташкил этади. Шунингдек, 2016-2021 йилларда саноат (қурилишни қўшган)да йиллик ўртача бандлик 3648,8 минг кишини ташкил этган бўлса, бу 2021 йилда 2016 йилга нисбатан 1,05 бараварга кўпайган. Ушбу кўрсаткичлар иқтисодиётнинг бошқа соҳаларида, хусусан қишлоқ, ўрмон ва балиқ хўжалигида 2021 йилда 3502,1 минг киши банд бўлган бўлса, бу 2016 йилга нисбатан 0,96 га камайган, хизматлар соҳасида эса 6866,7 минг киши банд бўлиб, 2016 йилга нисбатан 1,04 бараварга ошган.

2021 йилда мамлакатимизнинг жами саноат маҳсулотларини ишлаб чиқаришида юқори улуш Тошкент шаҳри, Тошкент ва Навоий вилоятлари ҳиссасига тўғри келган.

¹ Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари. <https://stat.uz/>

Жумладан, Тошкент шаҳрида 86099,6 млрд. сўм саноат маҳсулотлари ишлаб чиқарилган бўлиб, бу жами саноат маҳсулотларининг 19,1 фоизини ташкил этади. Тошкент вилоятида эса 83202,4 млрд. сўм саноат маҳсулотлари ишлаб чиқарилган бўлиб, бу жами саноат маҳсулотларининг 18,4 фоизи, Навоий вилоятида 73631,1 млрд. сўм саноат маҳсулотлари ишлаб чиқарилган бўлиб, бу жами саноат маҳсулотларининг 16,3 фоизини ташкил этган. Шунингдек, жами саноат маҳсулотларининг қолган 8,0 фоизи Андижон, 6,2 фоизи Фарғона, 5,0 фоизи Самарқанд, 4,6 фоизи Бухоро, 4,1 фоизи Қашқадарё, 3,7 фоизи Қорақалпоғистон Республикаси, 3,2 фоизи Наманган, 3,0 фоизи Хоразм, 2,2 фоизи Сирдарё, 1,9 фоизи Жиззах ва 1,5 фоизи Сурхондарё вилоятлари ҳиссасига тўғри келган (2-расм).

2-расм. 2016-2021 йилларда Ўзбекистон Республикаси ҳудудлари бўйича саноат маҳсулотлари ҳажмининг ўртача ўсиш суръати ва унинг жами саноат маҳсулотларидаги улуши¹, фоизда

Сўнгги йилларда ишлаб чиқарилаётган саноат маҳсулотларининг экспортдаги улуши жадал ошиб бормоқда. Зеро, Президентимиз “Янги бозорларга кириш учун саноатга халқаро стандартларни кенг жорий қилиш ҳам зарур. Мисол учун, 2019-2021 йилларда тўқимачилик йўналишидаги 2 мингта корхона халқаро сертификат олгани ҳисобига уларнинг экспорти 1,5 баробарга ошган” [9] деб таъкидлади.

2021 йилда республика бўйича ташқи савдо айланмаси 42071,6 млн. АҚШ долларини ташкил этган. Шундан, 16610,6 млн. АҚШ долларини экспорт ва 25461,0 млн. АҚШ долларини импорт ташкил этади. 2020 йилга нисбатан ташқи савдо айланмаси 116,0 фоиз, экспорт 110,0 фоиз ва импорт 120,4 фоизга ўсган.

Ташқи савдо айланмасининг 15867,8 млн. АҚШ доллари, шундан 5407,6 млн. АҚШ доллар экспорт ва 10460,2 млн. АҚШ доллар импорт МДҲ давлатлари билан амалга оширилган бўлса, бошқа давлатлар билан ташқи савдо айланмаси 26203,7 млн. АҚШ доллари, экспорт ҳажми 11203,0 млн. АҚШ доллар ва импорт ҳажми 15000,8 млн. АҚШ долларни ташкил этди.

Шуни алоҳида қайд этиш керакки, 2021 йилдаги экспорт ҳажмининг 59,9 фоизини товарлар, 15,3 фоизини хизматлар ва 24,8 фоизини олтин ташкил этади. Ушбу экспорт таркибининг 2020 йилга нисбатан ўсиш суръати мос равишда товарлар 136,5 фоиз, хизматлар 127,1 фоиз ва олтин 70,8 фоизни ташкил этади.

Хулоса ва таклифлар. Мамлакатимиз иқтисодиётини, хусусан саноатини барқарор ривожлантириш бўйича истиқболдаги стратегияларни ишлаб чиқишда қуйидагиларни эътиборга олиш мақсадга мувофиқ:

- саноат тармоқларида рўй берадиган ижтимоий-иқтисодий жараёнларнинг самара-

¹ Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари асосида муаллиф томонидан тузилган.

дорлигига таъсир кўрсатувчи омиллар ва ҳодисаларнинг таъсирини иқтисодий-математик усуллар орқали миқдорий баҳолаш асносида илмий ёндошувга асосланган ҳолда ривожланиш стратегияларини ишлаб чиқиш;

- тадбиркорлик муҳитини яхшилаш, инвестицион жозибадорликни ошириш ва чет эл инвесторларига қўшимча иш ўринларини кўпайтириш келишуви билан уларга янада кенг имконият ва эркинликлар бериш;

- кенг тармоқли саноат кластерлари фаолиятини ривожлантириш, ривожланган мамлакатлар тажрибасидан келиб чиқиб, кластер ва давлат хариди тизимини ташкил этиш ва шу орқали аҳолининг бандлиги ҳамда даромадини ошириш;

- саноат корхоналари иқтисодий самарадорлигини ошириш учун иқтисодиётнинг реал секторида фаолият юритаётган хўжалик субъектлари фаолиятини эркинлаштириш талаб этилади. Шу боисдан, бизнес билан доимий мулоқот, муайян секторларнинг ривожланишига тўсқинлик қиладиган тўсиқларни аниқлаш ва уларни бартараф этиш бўйича самарали чораларни кучайтириш;

- келгусида мамлакат саноат ишлаб чиқариш қувватларини ривожланиши учун замин яратиши мумкин бўлган энг истиқболли тармоқларга йўналтирилган инвестиция сиёсати стратегиясини такомиллаштириш ва самарали амалга ошириш лозим.

Хулоса қилиб айтганда, мамлакатимиз ЯИМнинг шаклланишида юқори улушга эга бўлган саноатни ва тармоқдаги инвестицион лойиҳалар ташаббускорларини амалий қўллаб-қувватлашга эътиборни кучайтириш, экспорт ва инвестицияларни ривожлантириш бўйича ислохотларни чуқурлаштириш, иқтисодий-молиявий эркинликларни кенгайтириш, хусусий мулк ҳуқуқи дахлсизлигини қатъий таъминлаш, шунингдек инвесторлар ҳуқуқини ҳимоя қилишда институционал таъсирларни ва натижадорликка эътиборни кучайтириш лозим.

Шунингдек, ҳар бир тадбиркорлик субъектининг муаммосини ҳал қилишда индивидуал ёндашув асосида тезкор ва самарали ечимларни ишлаб чиқиш ҳамда амалга ошириш мамлакатнинг инвестиция муҳитини яхшилашга хизмат қилади. Натижада, иқтисодиётнинг реал секторини молиялаштириш ва илғор хорижий тажрибаларни ўрганиш ҳамда ҳар томонлама тежамкор замонавий технологик ютуқларни ўзлаштириш имкони яратилади, пировардида юқори суръатларда иқтисодий ўсишни таъминлайди ва янги иш ўринларини яратади.

Аҳамиятлиси шундаки, бундай ривожланиш таъминот, қиймат, етказиб бериш ва исьтемомол занжирининг интеграцион индивидуаллашиши натижада аҳолининг турли эҳтиёжларини мос равишда қондириш ҳамда унинг турмуш тарзининг янада яхшиланишига олиб келади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги “2022-2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сон фармони. <https://lex.uz>

2. Michael Spence. Government and economics in the digital economy // Journal of Government and Economics. Volume 3, Autumn 2021, 100020. <https://doi.org/10.1016/j.jge.2021.100020>

3. Насимов Д.А. Рақамли иқтисодиётни ривожлантириш шароитида иш билан бандликнинг замонавий шакллари // “Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар” илмий электрон журнали. № 4, июль-август, 2020 йил.

4. Илёсов А.А. Рақамли иқтисодиёт шароитида рақамли ишлаб чиқариш ва саноат маҳсулотлари экспортидаги айрим муаммолар // Иқтисод ва молия, 2020, 3(135), 179 б.

5. Dan Ma, Qing Zhu. Innovation in emerging economies: Research on the digital economy driving high-quality green development // Journal of Business Research. Volume 145, June 2022, Pages 801-813. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2022.03.041>

6. Luyanda Dube Williams. Concepts of Digital Economy and Industry 4.0 in Intelligent and information systems // International Journal of Intelligent Networks. Volume 2, 2021, Pages 122-129. <https://doi.org/10.1016/j.ijin.2021.09.002>

7. Wenrong Pan, Tao Xie, Zhuwang Wang, Lisha Ma. Digital economy: An innovation driver for total factor productivity // Journal of Business Research. Volume 139, February 2022, Pages 303-311.

<https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.09.061>

8. UNIDO. Pocket Guide to World Statistics – 2020. Series V, №42. p.1-19.
9. [https://uza.uz/uz/posts/sanoat-kooperaciyasi-va-mahalliyashtirish-milliy-iqtisodiyotning-ustuvor-yonalishi_354257](https://uza.uz/uz/posts/sanoat-kooperaciyasi-va-mahalliyashtirish-milliy-iqtisodiyotning-ustuvor-yonalishi_354257?q=%2Fposts%2Fsanoat-kooperaciyasi-va-mahalliyashtirish-milliy-iqtisodiyotning-ustuvor-yonalishi_354257)
10. <https://stat.uz>

Т.Маматкулов	T.Mamatkulov
<p>Значение «Индустрии 4.0» в развитии и цифровизации экономики</p>	<p>The importance of Industry 4.0 in the development and digitalization of the economy</p>
<p>Аннотация: в этой статье объясняется важность и влияние Индустрии 4.0 на социально-экономическое развитие страны. Глубоко изучены существующие проблемы в развитии экономики, особенно в развитии инновационной среды в отраслях промышленности. Проведен анализ состояния промышленного производства по видам экономической деятельности, его доли в ВВП и экспорте, а также по отраслям региона. Также предлагаются важные направления для разработки перспективных стратегий устойчивого развития отрасли.</p> <p>Ключевые слова: Индустрия 4.0, цифровая экономика, социально-экономическое развитие, инновации, производство, технологии.</p>	<p>Abstract: This article explains the importance and impact of Industry 4.0 on the socio-economic development of the country. The existing problems in economic development, especially in the development of the innovation environment in industrial sectors, have been studied in depth. The analysis of the state of industrial production by type of economic activity, its share in GDP and exports, as well as by regional industry is held. It also proposes important areas for the development of promising strategies for sustainable development of the industry.</p> <p>Key words: Industry 4.0, digital economy, socio-economic development, innovation, manufacturing, technology.</p>

Dilafruz Saidbaxromovna Saidaxmedova – JizPI, Iqtisodiyot va menejment kafedrası dots.v.b.

TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING RAQAMLI KOMPETENSIYASINI OSHIRISH IMKONIYATLARI

<p>Annotatsiya. Ushbu maqola O‘zbekistonda raqamli tadbirkorlikni shakllantirish va tadbirkorlik subyektlarining raqamli kompetensiyasini rivojlantirish masalalariga bag‘ishlangan. Unda raqamli tadbirkorlik va raqamli kompetensiya tushunchalarining mohiyati yoritib berilgan</p> <p>Kalit so‘zlar. Raqamli iqtisod, biznes, raqamli tadbirkorlik, raqamli texnologiyalar, kompetensiya, tadbirkorlik kompetensiyasi, raqamli kompetensiya.</p>
--

Kirish. Mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish borasida kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Xususan, biznes sohasida elektron hukumat tizimini takomillashtirish, dasturiy mahsulotlar va axborot texnologiyalarining mahalliy bozorini yanada jadallashtirish, shuningdek, raqamli tadbirkorlikni rivojlantirishni ko‘zda tutuvchi ustuvor loyihalar amalga oshirilmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Respublikamizda raqamli iqtisodiyotni joriy etishning dolzarb masalalari va ijtimoiy-iqtisodiyotga ta‘sirini o‘lchash bilan bog‘liq tadqiqotlar S.S.Gulyamov, K.X.Abdurahmonov, R.H.Ayupov, O.M.Abdullayev, G.R.Baltabayeva, O.Umarov va mamlakatimizning boshqa ko‘plab yetakchi iqtisodchi olimlari tomonidan olib borilgan. Raqamli iqtisodiyot sharoitida raqamli tadbirkorlik masalalari V.Yu. Pestov, B.G. Preobrajenskiy, N.A. Serebryakova, T.O. Tolstix kabi olimlarning ilmiy izlanishlarida o‘z ifodasini topgan. Biroq, mamlakatimizda tadbirkorlik subyektlarining raqamli kompetensiyasini oshirish masalalari hali o‘z yechimini topmagan.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot ishini yoritishda ilmiy abstraksiyalash, mantiqiy fikrlash, ma‘lumotlarni guruhlash va taqqoslash usullaridan foydalanildi.

Tahlil va natijalar. So‘nggi yillarda qabul qilinayotgan bir qator normativ hujjatlarda mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish masalasi eng muhim vazifalardan biriga aylanganligini ko‘rish mumkin. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 28-apreldagi

ISSN 2091-5187

∞ “СЕРВИС” ∞

Журнал Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти таҳририят
бўлимида нашрга тайёрланди.

2.06.2023 йилда теришга берилди. 21.06.2023 йилда босишга рухсат этилди.
Офсет босма қоғози. Қоғоз бичими 60x84_{1/8}. “Times” гарнитураси. Офсет
босма усули. Шартли босма табағи 14,6. Ҳисоб-нашриёт
табағи 12,5. Адади 100 нусха. Буюртма № 0045А/23.

Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институтининг
матбаа бўлимида чоп этилди.
Лицензия № 025316.
Реестр № Х-119112.

Манзил: Самарқанд шаҳри, Шохрух кўчаси, 60-уй.

© Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти, 2023